

TÜRK TOPLUMUNDA AİLE VE EĞİTİM İLİŞKİSİ

Şenay YAPICI*

ÖZET

Aile, uzun bin yıllardan beri insanoğlunun sahip olduğu en önemli toplumsal kurumlardan biridir. İnsanın içinde bulunduğu toplumun yaşama biçimini öğrendiği ve öğrendiklerini kendisinden sonra gelenlere aktardığı dinamik bir yapıdır.

Modern toplumda sağlıklı bir toplumun ön şartı olarak sağlıklı aile görülmektedir. Bu nedenle de, bütün uluslar aileyi yasalarla korumakta, refah düzeyini yükselterek güçlendirmektedir.

Ülkemizde de, refah toplumuna dönüşürken oluşan çekirdek ailenin korunması ve güçlendirilmesi gerektiği giderek daha çok anlaşılmaktadır. Bu yönde ulusal politikalar oluşturulmakta, yaygın ve örgün eğitim programlarına bu yönde hedefler konulmaktadır.

Bu çalışmada, aile kurumunun mevcut durumu araştırma bulguları derlenerek, aile kurumuna ilişkin bir analiz yapılmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Aile, Eğitim.

RELATIONSHIP BETWEEN FAMILY AND EDUCATION IN THE TURKISH SOCIETY ABSTRACT

ABSTRACT

Family has been the most important societal entity that human being has had for thousands of years. It is a dynamic structure in which people learn the life style of society they live in and convey what they learn to next generations.

Robust families are pre-condition of robust society in modern societies. Therefore, all nations protect

---

* Yrd. Doç. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü syapici@aku.edu.tr

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

families by laws and support them by improving quality of life.

In our country, it is understood that while ensuring the prosperity of the society, nuclear family should be protected and supported. For this purpose, new national policies have been developed and new goals and objective have been adapted in the school curriculums.

In this study, based on information related to current situation of family entity from literature, an analysis will be performed on family.

Key Words: Turkey, family, education.

Giriş

Aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal ve benzeri yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur (Sayın, 1990:2). Bu yönü ile aile ilk insan topluluklarından günümüze kadar devam eden köklü ve dinamik bir organizmadır. Zamanla rolü ve işlevi farklılaşsa da, toplumsal yapının şekillenmesini sağlayan en önemli kurum olarak göze çarpmaktadır.

İnsanoğlunun ilk zamanlarda bilinçsizce hayatta kalmak için sonrasında ise bilinçli bir şekilde gelişmek ve ilerlemek için doğa ile girdiği mücadele, onun kendiliğinden değişmesine yani yaygın bir eğitim sürecinden geçmesine neden olmuştur. Bu nedenle, aile ve eğitim birbiriyle karşılıklı ve doğal bir ilişki içinde olan, iki önemli toplumsal kurumdur.

Toplumsal bir kurum olarak “aile” ve “eğitim” ortak yanlarının yanı sıra farklı yönleri ile de birbiriyle bağlantılı ve karşılıklı ilişki içerisinde dirler. Aile, yaygın bir eğitim kurumudur ve bireyin eğitimi, önce ailede başlamaktadır ve örgün eğitim kurumu olan okullarda devam etmektedir. Okullarda ve ailede verilen eğitimin birbirini desteklemesi ve/veya paralel gitmesi beklenir. Bu beklenti doğrultusunda, ailedeki eğitim; amaçlar, ilkeler ve yöntemler idealize edilerek şöyle sıralanabilir; Bilinçli evlenmiş anne-baba, çocuğun psikolojik değerini kabullenmiş ve onun doğal gelişim seyri içinde

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

kendini gerçekleştirmesini amaç edinmiştir. Bilinçli evlenmiş anne-babalar, bu amaç doğrultusunda, şunları yapmaya çalışmaktadırlar:

1. Çocuğun kendisini güvende hissedeceği bir aile ortamının oluşturulması (Yörükoğlu, 1984; Yapıcı Ve Yapıcı, 2010);
  - Her bireyin değerli olduğunu kabullenme
  - Çocuğun anne-babadan bağımsız ayrı bir varlık olduğunu kabullenme
  - Çocuğa yeterince ve koşulsuz sevgi sunma
2. Çocuğu tanıma (Fişek, 1990; Sayın, 1990; Sertelin, 2003);
  - Bebeklikten itibaren çocuğun genel yönelim ve tercihlerini belirleme
  - Çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerini kazanıp kazanmadığını belirleme
  - Çocuğun genel gelişim seviyesine ulaşmasına uygun ortam, etkinlik ve materyalleri sağlama
3. Çocuğun karar verme gücünü geliştirme (Ergün, 1987; Balat, 2007);
  - Bebeklik döneminden itibaren çocuğun kendisi ile ilgili (yeme-içme, giyim, oyun oynama vb) konularda karar vermesine, tercih kullanmasına fırsat verme.
  - Çocuğun verdiği kararı uygulamasına rehberlik etme

Aile, idealize edilen sosyo-kültürel bir yapıdır ve devlet politikası olarak da korunur. Aile, toplumun bir parçası olarak, içinde bulunduğu koşullardan, toplumun kültüründen etkilenen ama yine de kendi içerisindeki ilişkileri, etkileşimi oluşturan bir sistemdir (Kağıtçıbaşı, 1998). Sosyal değişimin son derece hızlandığı günümüzde, aileye bakış açısı ve ailenin tanımı da hızla genişlemektedir. Aile; ortak bir geçmişi, şimdiki zamanı ve gelecekte beklenenleri paylaşan bir grup insanın karşılıklı ilişkiler sistemini temsil eder. Yeni tanımlarda, ailenin temeli olarak sadece kan bağı, hane paylaşma ya da yasal sözleşmeler yerine üyeler arasındaki daha kişisel/psikolojik bağlar vurgulanarak belirtilmektedir. Aileye verilen önem, onun yerine getirdiği ve ayrıca toplumun, devletin ondan beklediği işlevlerinden kaynaklanmaktadır (Gülerce, 1996). Türkiye’de ailenin işlevleri şöyle sıralanmaktadır: biyolojik, ekonomik, duygusal, koruma, toplumsallaşma, eğitim ve rekreasyon

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

işlevleri. Bu işlevlerden; eğitim, koruma ve toplumsallaştırma işlevleri, devlet ve özel kurumlarca üstlenilmiş olsa da aile, birincil önemini korumakta ve ailenin önemli işlev ve sorumlulukları devam etmektedir (Kongar, 1991; Tezcan, 1990; Ergün, 1987).

Ailenin sağlıklı-sağlıksız oluşu, bütünlük duygusuyla ve işlevlerini yerine getirebilme düzeyi ile ilişkilidir. Bütünlük duygusu ve uyum becerisi; aile bireylerinin dünyayı anlaşılabilir, yönetilebilir ve anlamlı olarak görmesidir. Bütünlük duygusu güçlü ailenin; karşılaşacağı stres verici durumları, daha kolay bir biçimde yönetebileceği, kaynaklarını daha iyi kullanacağı ve hatta bu stres yaratan durumun ailenin bütünlük duygusuna katkıda bulunacağı ve aileyi daha güçlü kılacağı, böylece ailenin yaşam kalitesinin yükseleceği ileri sürülmektedir (Çeçen, 2007; Fişek, 1990).

Aile, birbiriyle etkileşim içinde olan iki alt sistemi içerir: sosyalleşme değerleri ve aile etkileşimi. *Sosyalleşme değerleri*; bağımlılık-bağımsızlıkla, bireye veya gruba verilen önemle, çocuğun ekonomik veya psikolojik değerleriyle oluşur. *Aile etkileşimi*; ana-baba tavrı ve bunun sonucunda oluşan benliğin gelişimini içerir (Kağıtçıbaşı, 1998).

Ana-baba tutumları, farklı ölçütler, boyutlar temele alınarak farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Bu boyutlardan birisi; çocuğu kabul etme, çocuğun her türlü ihtiyacını karşılama ve çocukla kurulan ilişki biçimidir. Diğer boyut; çocuğu kontrol etme, yönetme ve çocuktan beklentilerdir. Bu boyutlara, ölçütlere göre dört tutum ortaya çıkmaktadır (Alisinanoğlu,2003; Sertelin, 2003; Ulusoy vd., 2005):

Baskı ve disipline dayalı *Otoriter Tutum*; Anne-baba merkezli ve çocuğun kapasitesinin üstünde beklentilerin olduğu bu ailede, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması ve iletişim kurma yetersizdir. *Aşırı koruyucu Tutum*; Bu ailede çocuk, gereğinden fazla kontrol altında tutulmakta ve aşırı derecede korunmaktadır. Çocuğa duyulan sevgi doğrultusunda çocuğun ihtiyaçları karşılanmaktadır. Eşitlik belirten Yetkin, *Demokratik Tutum*; Çocuktan beklentilerde, kontrol ve disiplin sağlamada ve çocukla iletişim kurmada başarılı olan bu ailede kontrol etme ile sevgi gösterme sınırları nettir ve çocuğun ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bu aileler, ergene sınırlar koyarken, aynı zamanda destek ve onay vererek başarıyı teşvik ederler. *Serbestliğe dayalı aile tutumları* ikiye ayrılabilir. *İzin Verici Tutum*; Çocuk merkezli bu aile, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabiliyor fakat sorumluluk verme, disiplini sağlama ve çocukla iletişimde yetersizdir. *İlgisiz- Aldırmaz Tutum*; Çocuğu serbest bırakan bu aile,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

çocuğun duygusal ihtiyaçlarını yeterince karşılayamıyor ve iletişimde, disiplin sağlamada yetersizdir.

Çocuk açısından, eğitimin en iyi gerçekleştirileceği yer ailedir. İnsanlar, temel değerlerini yeni nesillere aile aracılığı ile aktarır. Birey ilk dinî ve ahlâkî bilgi ve tutumları, duyguları tanımayı ve bunların yaşanma biçimlerini kontrol altına almayı, diğerleriyle ilişki ve iletişim kurmayı ailesinden öğrenir. Çocuğun eğitimi her şeyden önce temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır. Bunlar sevgi, disiplin ve özgürlüktür. Bu üç ihtiyaç, birbiriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır yani birlikte karşılanır. Çocuk açısından ailenin önemi, sadece onun maddî ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili değildir. Çocuğun maddî ihtiyaçları değişik şekillerde karşılanabilir. Ancak aile içinde sağlanan sevgi, şefkat ve güven ortamını başka yerlerde sağlamak oldukça zordur. Çocuk için özellikle anne sevgisi çok önemlidir. Anne sevgisinden yoksun kalan çocuk, diğer ihtiyaçları giderilse bile, dokunma ve sevme ihtiyacı doyurulmadığı için, psikolojik açıdan tutarsız davranışlar gösterir. Yetiştirme yurtlarında yapılan araştırmalar bu durumu açıkça göstermektedir. Çocuk sevgiyi ailede öğrenmektedir. Nitekim, Sovyetler Birliği'nde Stalin döneminde çocukları aileden ayrı yetiştirme çalışmaları istenilen sonuçlar doğurmamış, tekrar ailenin güçlendirilmesine önem verilmiştir (Yörükoğlu, 1983; Sönmez, 1990).

Sosyal kurum olarak aile ve eğitim, ortak yanlarının yanı sıra farklı yönleriyle de birbirleriyle bağlantılı ve karşılıklı ilişki içerisindeyler. Aile, yaygın bir eğitim kurumudur ve bireyin eğitimi önce ailede başlamaktadır ve örgün eğitim kurumları olan okullarda devam etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de ailenin ve ailedeki eğitimin özelliklerini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, aile ve eğitim kavramlarının ortak yönleri dikkate alınarak ve Türkiye'de aile ile ilgili araştırma bulguları derlenerek; ailenin yapısı, ailenin çocuk eğitimi ile ilgili amaçları, ailede çocuk yetiştirme tutum ve yöntemleri irdelenmeye çalışılmıştır.

1. Ailenin Yapısı

Aile yapısı, yapısal-demografik değişkenleri; ailenin geniş veya çekirdek aile oluşunu, yaşam koşullarını, düşük veya yüksek doğurganlığı, kadının aile içerisindeki statüsünü kapsar (Kağıtçıbaşı, 1998). Ailenin Yapısı başlığı altında, önce ailenin kuruluş biçimi, daha sonra ailenin yapısal özellikleri ele alınmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

1. 1. Ailenin Kuruluş Biçimi ve Özellikleri

Ailenin kuruluş biçiminin ve daha sonra oluşan aile atmosferinin, aile üyeleri arasındaki rol dağılımının, ailedeki eğitimde etkili olacağı düşünülebilir. Bu bağlamda bazı soruların cevabını bulmak gerekmektedir: Evlenme nedeni nedir? Evliliğin başlangıcında iki yetişkin veya genç çift anlaşarak ve birbirlerini tanıyarak mı yoksa anne-babanın yönlendirmesiyle mi evlenmektedirler? Evlilik ve eş seçimi kararında; sosyo-kültürel faktörler veya ekonomik nedenler mi yoksa evlilik sorumluluklarını yüklenmeyle ilgili faktörler mi etkili olmuştur? Kurulan aile, çekirdek mi yoksa geniş aile mi?

Evlenme nedeni ile ilgili bulgular şöyledir; 63420 kişilik örnekleme, evlilik, genelde neslin-soyun devamı (%63), başka bir söyleyişle çocuk sahibi olmak için istenmektedir. Huzurlu, düzenli bir hayat (% 39) ve dinin emri (% 35) olduğu için istenmektedir. Kır-kent arasında ve öğrenim seviyesi ile bu faktörlerin ağırlığı değişmektedir (Atalay vd. 1993). 546 üniversite öğrencisinin, “evlilik dinî bir zorunluluktur” görüşüne katılanların oranı %17, “evlilik geleceğin sigortasıdır” görüşüne katılanlar ise %24’dür ve cinsiyetler açısından her iki görüşte de erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık çıkmıştır (Gazioğlu, 2006).

Evlenme yaşı ile ilgili bulgular şöyledir: Evlenme yaşı; erkeklerde ortalama 22-23 yaş, kadınlarda 18-19 yaş, evlilik yaşı öğrenim seviyesi yüksek olanlarda ve kentte yaşayanlarda yükselmektedir. Anne-babaların çocuklar için öngördükleri uygun evlenme yaşı; erkekler için 25, kızlar için 20’dir (Atalay vd. 1993). Yaş ortalaması 22 olan üniversite öğrencilerinin %95’i “evlenecek bireylerin kişilik gelişimleri yeterli olgunluğa erişmiş olmalı” görüşüne tamamen katılmaktadırlar (Gazioğlu, 2006).

Eş seçimi ile ilgili bulgular şöyledir; Türkiye’de yapılan araştırma bulgularına göre, eş seçiminde, ailelerin karar verme oranı yüksektir (% 52). Kentlerde ve yüksek eğitim seviyelerinde bu oran düşmektedir. Aileler, kendi çocuklarının tanışıp-anlaşarak evlenmelerini (%65) istemekte ve kendilerinin karar verebileceklerini(%95) belirtmektedirler (Atalay vd. 1993; Sertelin, 2003). 546 üniversite öğrencisi, “Evlenmeden önce flört dönemi gereklidir” görüşüne % 75 oranında katılmaktadırlar (Gazioğlu, 2006). 329 ailenin % 43’ü arkadaşlık, flört ederek, % 40’ı ise görücü usulü ile evlendiklerini belirtmektedir (Sertelin, 2003).

Eşlerde aranan özellikler ile ilgili bulgular şöyledir; Ailelerin, çocuklarına eş seçerken en önemli tercihleri; köklü bir aileden gelmesi (% 42) ve iyi bir meslek sahibi olmasıdır (% 41), iyi

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

bir eğitim görmesi, erkeğin maddi durumunun kadından daha yüksek olması ve dindar olması diğer aranan özelliklerdir. Aileler, çocuklarının farklı din ve milliyetten birisiyle evlenmesine karşıdır, farklı yöreden birisiyle evlenmesine ise hoşgörüyü bakmaktadırlar. (Atalay vd. 1993). Üniversite öğrencileri, “iki gönül bir olunca samanlık seyran olur” görüşüne %22 oranında, “Evlenmek için karşılıklı çekim yeterlidir” görüşüne %11, “evlilikte erkek mutlaka yaşça büyük olmalıdır” görüşüne %34 oranında katılmaktadırlar (Gazioğlu, 2006). 467 üniversite öğrencisinden elde edilen bulgularda, kız öğrencilerin evlenecekleri eşlerinin; öz-güven, dışa-dönüklük, aile/politik görüş benzerliği ve başatlık özelliklerine sahip olmasını, erkek öğrencilerden daha fazla tercih ettiklerini ortaya çıkarmıştır. Çekicilik ve güvenilirlik boyutlarında cinsiyete bağlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (Bugay ve Tezer, 2008).

Oluşan ailenin biçiminin **çekirdek aile veya büyük, geniş aile** olup olmaması ilgili bulgular şöyledir: ailelerin % 75-80’inin çekirdek aile olduğu görülmektedir. Kentsel kesimde çekirdek ailelerin oranı % 83 iken, kırsal kesimde bu oran %72 düzeyindedir. (T. C. Başbakanlık, 1995; Gülerce, 1996; Işık ve Güven, 2007; Şahin ve Özyürek, 2008). Ailelerin %12-24’ü anne, baba ve çocukların yanı sıra aile büyüklerinin ya da kardeşler veya kardeş çocukları gibi akrabaların birlikte yaşadığı geniş ailelerdir. Geniş aileler, kırsal kesimde % 26, kentsel kesimde %14’tür (T. C. Başbakanlık, 1995; Gülerce, 1996; Işık ve Güven, 2007; Şahin ve Özyürek, 2008; Atalay vd. 1993). Birlikte oturmanın en önemli gerekçesi, gelenek ve dinin yüklediği sorumluluk olarak belirtilmiştir. Aynı evde oturan yaşlıların geçimini sağlama ve ziyaret etme oranı oldukça yüksektir, yaşlılara karşı sorumluluk duygusunun azalmadığı görülmektedir (Atalay vd. 1993). Üniversite öğrencilerinin sadece %5’i kayınvalide ve kayınpederle birlikte yaşanan aileyi kabul etmektedir (Gazioğlu, 2006).

1. 2. Ailenin Yapısal Özellikleri

Ailenin yapısal özellikleri Gülerce(1996)’nin Ortalama Türk Ailesi Modeli ve beş gösterge açısından incelenmekte ve ailenin işlevlerine ilişkin bulgulara, ilgili başlıklar altında yer verilmektedir.

Yetkinlik: Ailede problem çözme, sağlık, yeterlik, amaçların gerçekleştirilmesi vb. ile ilgili olan ve arttıkça aile sisteminin genel uyumunun da arttığı göstergedir (Gülerce, 1996). Problem Çözme; para kazanma, yiyecek-giyecek temini, barınma, ulaşım gibi maddi ve duygusal içerikli manevi sorunlarla baş edebilme ile sorunlara sistemli yaklaşabilme işlevidir (Sertelin, 2003; Işık ve Güven, 2007; Otlu, 2008).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

“Yetkinlik” göstergesinde problem olduğu ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle Ortalama Türk Ailesi kendisini olduğundan daha yetkin algılıyor olabilir (Gülerce, 1996). Geniş örneklemlili bir araştırmada, babalar, ebeveyn ile çocuklar arasında görüş farklılığı (%47)olduğunu ve bu farklılığın en başta kılık-kıyafet konusunda olduğunu (%51) belirtmişlerdir. Görüş farklılıkları; kentleşme ile artmakta, öğrenim düzeyinin yükselmesi ile azalmaktadır (Atalay vd. 1993). 897 annenin görüşlerine başvurulmuş bir araştırmada, problem çözme boyutunda; yaş, öğrenim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, sahip olunan çocuk sayısı açısından 3 çocuğa sahip annelerin, bir çocuğa sahip annelere göre daha sağlıklı problem çözme işlevi sergiledikleri belirlenmiştir (Işık ve Güven, 2007).

Birlik: Evlilik ve ailede yakınlık, bütünlük, sistemin içindeki kişiler arası ve dış çevre ile olan sınırlar, bağımlılık, bağlılık, beraberlik, kaynaşma vb. ile ilgili olan ve aşırı kadar kopukluğu da aile sisteminin genel uyumunu olumsuz yönde etkileyen göstergedir. Ortalama Türk Ailesinin kendi üyeleri arasındaki veya dış sosyal çevre ile psikolojik sınırlarında sıkıntılar var. Yani sistem kendi içinde ayrılmaya izin vermeyecek kadar yek vücut olmuş ya da aileyi bir arada tutan zaman ve mekân paylaşımına ilişkin bağlar zayıflayarak birliği tehdit ediyor olabilir (Gülerce, 1996).

Türk toplumu ve ailesinin temelindeki insan ilişkilerine yönelik egemen değerlerin; yakınlık, sadakat, karşılıklı bağlılık ve dayanışma olduğu ileri sürülebilir. Bu değerlere dayanan bir ilişki dinamiğindeki aile bireyleri; bir yere ait olmayı özerkliğe yeğleyen, bağımlı, duygu ile mantığı ayrıştırmayan, yakınlarından çok şeyler bekleyip duygusal tepkiler gösterebilen kişilerdir (Fişek, 1990).

İletişim: Evlilik ve aile sistemi içindeki iletişimin açık seçikliği, bireylerin kendilerini açma ve özgürce ifade edebilme davranışları, anlatılan mesajlarla anlaşılmanın tutarlılığı vb. ile ilgili olan ve işlevselliği arttıkça aile sisteminin genel uyumunun da arttığı göstergedir. Sağlıklı olan, açık ve doğrudan iletişim biçimidir. İletişim, daha az açık ve daha az doğrudan olduğunda sağlıksızlık belirtisidir (Gülerce, 1996; Sertelin, 2003; Işık ve Güven, 2007; Oflu, 2008).

Ortalama Türk Ailesinin iletişim örüntüleri, sistemin işlevselliğine ve kendi kendini yeniden yapılandırmasına yetmiyor görünmektedir (Gülerce, 1996). Geniş örneklemlili bir araştırmada, aile içi iletişimin bir vasıtası olarak aile sohbetlerinin yaygın olduğu ve özellikle akşam yemeğinden sonra yapıldığı (%68), çocukların da isteklerini açıkça ifade ettikleri (%53) belirlenmiştir (Atalay vd., 1993). İlkokul mezunu annelerin, lise ve üzerindekiilere göre daha

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

sağlıksız iletişim işlevleri gösterdikleri bulunmuştur (Işık ve Güven, 2007). Karı-koca geçimsizliği tutumu ile iletişim işlevi arasında sağlıksız ilişkiler bulunmuştur (Sertelin, 2003).

Duygusal Bağlam: Evlilik ve aile ortamındaki duygusal hava ve savunuculukla ilgili olan ve ortamın destekleyici, yapıcı, sevgi, huzur ve anlayışa dayalı olmasının genel uyumu olumlu etkilediği göstergedir (Gülerce, 1996). Duygusal Tepki Verebilme; aile üyelerinin, olumlu ve olumsuz duygularını, uygun biçimde, uygun miktarda ifadesi sağlıklılık belirtisidir. Gereken İlgiyi Gösterme; aile üyelerinin bireysel faaliyet ve ilgi alanlarına verilen değer ve gösterilen ilginin düzeyidir (Sertelin, 2003; Işık ve Güven, 2007; Otlı, 2008).

Ortalama Türk Ailesi üyeleri, ailedeki duygusal havayı, kendileri veya birbirleri için destekleyici ve yapıcı bulmuyorlar, ancak çok da şikâyet etmiyorlar. Bir başka deyişle, ailede bazı bireysel psikolojik gereksinimler yeterince karşılanmıyor olabilir (Gülerce, 1996). 897 anneden elde edilen bulgularda; “gereken ilgiyi gösterme” boyutunun diğer boyutlara göre en sağlıksız işlev boyutu olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca “duygusal tepki verebilme” ve “gereken ilgiyi gösterme” boyutlarında; 22-27 yaş grubundaki annelerin, daha büyük yaş grubundaki annelere göre; ilkökul ve ortaokul mezunu annelerin, daha üst eğitim düzeyindeki annelere göre daha sağlıksız tavır sergiledikleri bulunmuştur (Işık ve Güven, 2007). 329 aileden, baskı ve disipline dayalı, Ev kadınlığını reddetme ve Karı-koca geçimsizliği tutumlarını gösteren ailelerde, duygusal tepki verme ve gereken ilgiyi gösterme işlevlerinde sağlıksızlık olduğu bulunmuştur (Sertelin, 2003).

Yönetim: Evlilik ve ailedeki yapısal örgütlenme, karar alma, davranışsal kontrol, disiplin, kurallar, normlar, roller, yapısal işleyişin esnekliği vb. ile ilgili olan ve aşırı katılığı/esnekliği sistemin genel uyumunu olumsuz yönde etkileyen göstergedir (Gülerce, 1996). Davranış Kontrolü; tehlike durumunda, sorunlar karşısında, ihtiyaçların giderilmesinde gösterilen, iç-dış ilişkilerdeki davranış kalıplarıdır. Roller; Ailenin özellikle yetişkin üyelerinin, üstlendiği; kaynakların temini, bakım ve destek, cinsellik, kişisel gelişim, aile sisteminin yönetimi (karar verme süreci, liderlik, dış ilişkilerin sınırları, aile içi kurallar, disiplin, gelir-gider kontrolü, sağlık sorunlarının kontrolü) gibi rollerdir (Sertelin, 2003; Işık ve Güven, 2007; Otlı, 2008).

Ortalama Türk Ailesinde; ailedeki karar alma, kontrol, disiplin ve sosyokültürel rol mekanizmalarının iyi işlediği ileri sürülebilir (Gülerce, 1996). İlkokul mezunu annelerin, “roller ve

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

davranış kontrolü” boyutlarında daha sağlıksız tavır sergiledikleri bulunmuştur (Işık ve Güven, 2007). 329 aileden, Ev kadınlığını reddetme ve Karı-koca geçimsizliği tutumlarını gösteren ailelerde, “roller ve davranış kontrolü” işlevlerinde sağlıksızlık olduğu bulunmuştur (Sertelin, 2003).

Karar alma süreçlerinde erkeklerin hâkim olduğu görülmektedir. Birlikte karar verme eğiliminde olanların, genelde ikna ve uzlaşma yolunu seçtikleri ortaya çıkmıştır. Yemekte bütün aile üyelerinin bulunması beklenmekte ve en başa yaşlıların veya aile reisinin oturması uygun görülmektedir (Atalay vd. 1993). Çocuğa giysi alınırken karar verme biçimiyle ilgili olarak annelerin %45’i giyim kararını kendisinin ve/veya babanın (aile büyüklerinin) verdiğini belirtirken, %33’ü kararın çocuğun fikri sorularak alındığını, %23’ü çocuğun karar verdiğini belirtmişlerdir. Annenin eğitim düzeyi(üniversite mezunu anneler %57, hiç okula gitmemiş anneler %19), çocuğun yaşı ve ailenin aylık masraf dilimi arttıkça giyim kararını çocuğu ile birlikte veren, çocuğa söz hakkı tanıyan annelerin oranı da artmaktadır. Çocuk sayısı arttıkça ve kırsal alanlarda çocuğun söz hakkının azaldığı görülmektedir (T. C. Başbakanlık, 1995).

Davranışsal kontrol açısından ailelerin, çocuğun; her istediği zaman yemek yemesine (%80) ve televizyonda her istediği programı seyretmesine(%61) müdahale ettikleri, bu oranların, çocuğun yaşına, cinsiyetine ve annenin yaşına göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Komşu ziyaretlerinde ise annelerin %52’sinin çocuğun davranışlarını kısıtlamadıkları ancak gerektiğinde müdahaleye hazır biçimde uzaktan denetledikleri, erkek çocuktan “hiçbir şey yapmadan bir köşede oturmasını” daha fazla istedikleri görülmüştür. Genel olarak çocuğun yaşı arttıkça çocuğu serbest bırakma eğilimi de artmaktadır. Çocuk sayısı azaldıkça, annenin eğitim düzeyi, ailenin masraf dilimi arttıkça ılımlı denetim eğilimi artmaktadır. Çevreden çocukla ilgili şikâyet geldiğinde, annelerin tamamına yakını(%97), ne olup bittiğini mutlaka çocuğuna da sorduğunu, şikâyet konusunu bir kez de çocuğundan dinlediğini belirtmiştir (T. C. Başbakanlık, 1995).

Aile içi rol ve statü dağılımı ile ilgili bulgular şöyledir; kadının en önemli görevi, ev işleri yapmak (% 76) ve çocuk yetiştirmektir(% 53). Erkeğin en önemli görevi ise ailenin geçimini sağlamak (% 95) ve korunma, güven ihtiyacını karşılamaktır (% 48). Kentleşme ve eğitim seviyesinin yükselmesi ile farklılaşmalar olduğu ve kadının ev dışında/iş hayatında, erkeğin de ev içi işlerde rol alması düşüncesinin geliştiği görülmektedir(Atalay vd., 1993). Üniversite öğrencilerinin, evlilik ve aile içindeki rollerle ilgili çelişkili görüşler

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

taşıdıkları, kadın ve erkeklerin evliliğe yönelik tutumlarının geleneksel-modern ölçütü içerisinde farklılaştığı belirlenmiştir (Gazioğlu, 2006).

Özellikle geleneksel Türk ailesinde normlarla beslenen rol ve yetki dağılımı açısından bu ayrışmışlık ve kaynaşmışlık alanları epey belirgindir. Ancak normatif beklentilerin dışına çıkan duygusal ilişkiler ve kişisel beklentiler açısından sınırları belli olmayan ayrışmamış, benlikler arası kaynaşmaya yatkın bir niteliği vardır. Kültürel normlar sistem sınırlarını, ilişki kurallarını korudukça ve aile bireyleri bu normlara sadık kaldıkça, o aile ve bireyler işlevlerini sağlıklı olarak sürdürebilirler. Ancak kültürel normlar, özellikle cinsiyet ve kuşaklar arası sınırlara ilişkin normlar zayıfladıkça ortaya çıkan boşluk çatışma ile sonuçlanabilir (Fişek, 1990).

300 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin depresyon puanları ile ailelerin; 'problem çözme', 'iletişim', 'roller', 'duygusal tepki verebilme', 'gereken ilgiyi gösterme', 'davranış kontrolü', 'genel fonksiyonlar' puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aile işlevleri sağlıksızlaştıkça depresyon puanlarında da artış gözlenmiştir (Otlu, 2008). 329 aileyle yapılan araştırmada, ailenin ortak gelir düzeyi yükseldikçe; iletişim, roller, duygusal tepki, davranış kontrolü ve genel işlevlerde sağlıksızlık puanlarının azaldığı görülmüştür (Sertelin, 2003).

2. Ailenin Çocuk Eğitimi İle İlgili Amaçları

Çocuk yetiştirme amaca yöneliktir, ancak amaç genellikle belirgin değildir ve bilinçli olarak oluşturulmamış olabilir (Kağıtçıbaşı, 1998).

Ana-baba olmak için iyi donanmamış insanların büyük olasılıkla yetişkinliğe uyum sağlamada sorunları olacağı ve sonuçta herkese zararı dokunacak çocuklar yetiştireceği, anne-baba olmaya iyi hazırlanmış bireylerin ise çoğu zaman erken yaşta çocuk sahibi oldukları ve bilgilerini ya da becerilerini geliştirme olanaklarından yararlanamadıkları ileri sürülebilir (Gander ve Gardiner, 1998). Evlenen ve ana-baba olmaya hazırlanan ya da ana-baba olmuş olan çift, nasıl ana-baba olunacağını, daha önce gözlemediği, iletişimde bulunduğu ailelerden ve özellikle kendi ana-babasının uygulamalarından öğrenebilir ve hatta üzerinde fazla düşünmeden onların yaptığını yapmaya yönelebilirler.

Ailenin çocuğu dünyaya getirmedeki *amaçları* nelerdir?

- Kendilerinin kısır olmadıklarını yakın çevrelerine kanıtlamak için mi çocuk yaptılar?

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- Kendi anne ve babalarının torun sevgisini tatmalarını sağlamak ve onları memnun etmek için mi?
- Nesillerini devam ettirmek amacıyla mı veya kendi anne ve babalarının nesillerinin devam etmesi yönündeki baskılarından dolayı mı?
- Gelecekte ekonomik güvence olsun, yaşlılıkta kendilerine baksınlar diye mi çocuk yaptılar?
- Hiçbir amaçları olmadığı halde doğum kontrol yöntemlerini bilmediklerinden, işi doğal seyrine bıraktıklarından veya kontrol yöntemlerini uygulamalarına rağmen risk faktörü sonucu mu çocuk sahibi oldular?
- Çocuk sevgisini ve ana-baba olma duygusunu tatmak için mi çocuk dünyaya getirdiler?

Geniş örneklemlerle araştırmada; neslin devamı ve gelecek güvencesi amacıyla çok çocuk ve özellikle erkek çocuk istenmektedir. Kırsal yaşamı, eğitim seviyesi, bölgesel dağılım faktörleriyle bu tercihler farklılık göstermektedir (Atalay vd., 1993). 329 aile ile yapılan araştırmada; aşırı koruyucu, ev kadınlığını reddetme ve baskı-disipline dayalı anne-baba tutumları ile kız çocuğu ve erkek çocuk isteme nedenlerinden; “yaşlılıkta anne-babaya bakma, aileye işlerde yardım etme, soyu devam ettirme” arasında anlamlı ilişki, demokratik anne-baba tutumu ile kız veya erkek çocuk isteme nedenleri ile arasında ilişki olmadığı bulunmuştur (Sertelin, 2003).

546 üniversite öğrencisinin %41’i “evlendikten sonra mutlaka çocuk sahibi olunmalıdır” görüşüne katılmakta fakat örneklemin tamamının cevaplarının ortalaması(2.86-3.10), “kararsızım” aralığına denk düşmektedir, “büyükanne- büyükbaba istediği için çocuk sahibi olunmalıdır” görüşüne %1’i katılmaktadır (Gazioğlu, 2006). Çocuğun Değeri Araştırmasında; Türkiye’de %77 oranında kadınların çocuk doğurma nedeni olarak, çocuğun “yaşlılık güvencesi” değeri belirtilmiştir. Kadınlar açısından, çocuğun bu değerini, oturlan bölgenin gelişmişlik düzeyi, iş ve eğitim düzeyleri etkilemektedir; en az gelişmiş yerlerde % 100, orta düzeyde gelişmiş yerlerde % 73, gelişmiş yerlerde % 61 ve büyük kent merkezlerinde % 40 oranında belirtilmiştir (Kağıtçıbaşı, 1998).

Yukarıda sıralananlardan biri veya ikisi doğrultusunda, çocuk dünyaya geldikten sonra, anne ve babanın çocuğun geleceği ile ilgili *beklentileri* nelerdir?

- Okusun ve iyi bir meslek sahibi olsun.
- İyi bir eşle evlensin mutlu olsun.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- Yaşlandığımızda, elden ayaktan düştüğümüzde bize baksın.
- Dinini bilsin ve dindar bir insan olsun.
- Vatana, millete hayırlı bir insan olsun.
- Soyumuzun ve ailemizin şeref ve haysiyetini devam ettirsin, bizi küçük düşürmesin.
- Biz okumadık o okusun biz olamadık o koca adam olsun, bizim gibi sürünmesin.
- İster okusun ister okumasın ama önce ilkeli, erdem sahibi bir insan olsun.
- Her şeyin başı sağlık, önce bedenen ve ruhen sağlıklı olsun; diğerleri gayret edince olur gider.
- Akıllı, zeki olsun ve hayatta ilerlesin, yükselsin, zengin olsun.

Aileler yukarıda sıralananlardan birini veya daha fazlasını istiyor, bekliyor olabilir. Çocukla ilgili bu istek ve beklentiler, anne ve babanın ortak beklentileri olabileceği gibi ikisinde farklı biçimlerde de ortaya çıkabilir. Ayrıca bu beklentiler açıkça ifade edilmiş olabileceği gibi söze dökülmemiş gizli de olabilir. Ailelerin çocukla ilgili beklentileri, çocuk büyürken zaman içerisinde değişik faktörlerin etkisiyle değişebileceği gibi değişmeden de kalabilir.

Bu beklentiler, ailenin çocuğa ilişkin değerleriyle bağlantılıdır. Ailede çocuğun ekonomik değeri, çocukken ve gelecekte eve maddi katkıda bulunması, gelecek güvencesi olması ile ilgilidir. Çocuğun psikolojik değeri; anne-babanın çocukta bulduğu sevgi, onunla duyduğu gurur, onun kendilerine arkadaşlık etmesi gibi beklentileri içerir (Kağıtçıbaşı, 1998).

Geniş örneklemlili araştırma bulgularına göre, ailelerin geleceğe yönelik beklentileri içinde en önemlileri; sağlıklı bir yaşam ve çocukların geleceğidir. Çocukların eğitimi ile ilgili olarak ailelerin %74'ü erkek çocukların, %64'ü ise kızların okuyabildiği kadar okumalarını savunmaktadırlar, %98'i çocuklara dini bilgilerin verilmesini gerekli görmekte ve bunun da okul tarafından yapılması gerektiğini(%39) belirtmektedirler. Bu görüş, aile reisinin öğrenim seviyesi yükseldikçe ve kırdan kente yaygınlaşmaktadır (Atalay vd. 1993). 329 ailenin %94'ü hem kız hem de erkek çocukları için üniversite ve üstü öğrenim görmelerini istemektedir (Sertelin, 2003).

Çocuklar için meslek tercihinde; erkekler için en fazla (%29) doktorluk, kızlar için (%27) öğretmenlik belirtilmiştir (Atalay vd. 1993). 329 ailenin %75'i kız çocukları için, %64'ü erkek çocukları için yetenek ve ilgileri doğrultusunda bir meslek sahibi olmalarını

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

isterken, iyi gelir getiren ve toplumda saygınlığı yüksek meslekleri ise daha çok erkek çocuklar için istemektedirler (Sertelin, 2003).

Çocuğun Değeri Araştırmasında, ailenin, çocuğun sahip olmasını en çok istediği iki özellik arasından, Türk ailelerin % 60'ı (Kadın % 59, Erkek %61) “anne-babanın sözünü dinlemeleri”ni, % 18'i (Kadın %19, Erkek %17) “bağımsız ve kendine güvenen” olmasını tercih etmişlerdir. Erken Destek Projesinde, “iyi çocuk” tanımında, İstanbul'daki eğitim ve gelir düzeyi düşük annelerin % 37'si “nazik olmasına”, %35'i “uysal olmasına” başka özelliklerden daha fazla önem vermişlerdir. Çocuklarda arzulanan davranış ve özellikler olarak, annelerin % 80'i “uysal olmak, sevgi göstermek ve diğer insanlarla iyi anlaşmak” cevaplarını vermişlerdir. Çocuğun anneye arkadaş olma ve genel olarak çocuğun psikolojik değerinin, yaşanan yörenin gelişmişlik düzeyi, kentleşme ve eğitimle arttığı görülmüştür (Kağıtçıbaşı, 1998).

Ailelerin çocuk dünyaya getirme amaçları ve dünyaya gelen çocuğun geleceği ile ilgili beklentileri, onların çocuk eğitimi ile ilgili uzak amaçlarını, çocuk eğitimi politikalarını ve felsefelerini oluşturacaktır. Tıpkı örgün eğitimdeki gibi, bu politika ve uzak amaçlar, aile içindeki eğitim uygulamalarını; çocukla iletişimi, çocuğa yöneltilen söz ve davranışları, çocuğun doğru söz ve davranışlarına karşı takınılan tavrı ve uygulanan pekiştiricileri, çocuğun yanlışları karşısında uygulanan cezaları, çocuğun yanlışını düzeltme ve eksikliğini tamamlama biçimlerini etkileyecektir.

3. Ailede Çocuk Yetiştirme Tutum ve Yöntemleri

Ailede çocuk yetiştirmede izlenen yol ve uygulanan yöntemler, ana-baba tutumlarına bağlı olarak biçimlenmektedir. Burada şu sınıflama esas alınmaktadır; demokratik ve eşitlik belirten yetkin tutum, aşırı koruyucu tutum, baskı ve disipline dayalı otoriter tutum, serbestliğe dayalı izin verici tutum ve ilgisiz- aldırma tutum.

3.1. Ana-baba Tutumları

Ana-babaların amaç, inanç ve değerleri, onların davranışlarına ve ana-baba rollerine yansır ve böylece çocuğun gelişim ortamının büyük bir bölümünü oluşturur (Kağıtçıbaşı, 1998). Araştırma bulguları, ana-baba tutumlarının; çocukların deneyimlerini, diğer insanlarla, nesnelere, sembollerle ilişkilerini nitel ve nicel yönden etkilediğini ortaya koymaktadır (Palut, 2008).

Ailede çocuğun eğitiminin sağlıklı olması açısından, tercih edilen tutum, **Demokratik ve eşitlik belirten yetkin tutumdur**. Bu ana-baba tavrı, düzen sağlayıcı denetim ve sevgiyle beraber özerkliği

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

de içerir. Bu anne-baba, kendi başına hareket etmek ve birlikte olmak arasında bir denge oluşturur (Kağıtçıbaşı, 1998). Bu tutumdaki ana-babaların davranışları kararlı ve ataktır, güce önem verirler, kendilerinde ve başkalarında güçlü olma özelliği ararlar. Nesnel ve akılcı davranırlar, bağımsızlıklarına önem verirler, ihtiyaçlarını bastırmadan ve topluma ters düşmeden ifade etmeye eğilimlidirler. Bireyler arası ortaya çıkan problemleri konuşarak çözmeye çalışırlar, mücadeleden asla yılmazlar. Bu özellikleri taşıyan anne-babaların oluşturduğu demokratik aile ortamında, çocuk, aile içinde bir birey olarak kabul edilmekte, koşulsuz sevgi ve saygı görmektedir. Bu ortamda, çocuğun karar vermesi ve deneme-yanılma yoluyla öğrenmesi desteklenmektedir. Çocuğun kabul edilen ve edilmeyen davranışlarının sınırları bellidir. Bu kurallar çerçevesinde çocuk özgürdür ve aile içinde söz hakkı vardır. Böyle bir ortamda büyüyen çocuğun iç denetimli bir kişiliğe sahip olması beklenebilir (Savran vd., 1995, Alisinanoğlu, 2003).

Türkiye’de yapılan araştırmalarda, kendisini ılımlı disiplin uygulayan ve demokratik olarak algılayan annelerin oranı (% 72-77) arasındadır, annelerin disiplin açısından çevrede nasıl tanımlandıklarına ilişkin görüşleri, kendilerini nasıl tanımladıklarına ilişkin görüşleriyle büyük ölçüde uyumlu görünmektedir. Kendisini demokratik olarak algılayan babalar ise % 65’tir (T. C. Başbakanlık, 1995; Savran ve Kuşin, 1995). Annelerin babalardan daha demokratik oldukları düşünülebilir (Savran ve Kuşin, 1995; Şahin ve Özyürek, 2008).

Anne-babaların kendilerini demokratik algılamaları, eğitim düzeyinin yüksekliği(hiç okumamış annelerde %66 iken üniversite mezunlarında %84’e ulaşmaktadır) ve kentte yaşama ile ilişkili bulunmuştur (T. C. Başbakanlık, 1995; İnceoğlu vd., 1991; Şahin ve Özyürek, 2008). Çocukların okul öncesi eğitimden yararlanma süresi arttıkça, anne-babaların demokratik davranma ve eşitlik tanıma tutum puanlarında da artış olmuştur (Balat, 2007)

726 lise öğrencisinden elde edilen bulgularda, yetkin-tatlı sert anne-babaların büyük oranda çocuklarını beğendikleri, övdükleri ve onlarla gurur duydukları anlaşılmaktadır (Ulusoy, vd., 2005).

Demokratik anne-baba tutumunun çocuk ve ergenlerdeki etkileriyle ilgili araştırmalardan elde edilen bulgular şöyledir: 519 Üniversite öğrencisinden; ebeveynlerini eşitlikçi-demokratik algılayan öğrencilerin, yalnızlık ve sosyal destek puanlarının, diğer (baskıcı-otoriter, tutarsız, koruyucu) ebeveyn tutumlarına sahip öğrencilerin puanlarından anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle; ailelerini eşitlikçi-demokratik algılayan öğrencilerin, aile

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

içinde duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade etme şansına sahip oldukları, diğer insanlara güvenmeyi öğrendikleri ve böylece daha kolay ve sağlıklı bir arkadaş ilişkileri geliştirebildikleri söylenebilir (Çeçen, 2008).

381 üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada, ana-babasının tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin; Zamanı İyi Kullanma, Desteği İçten Alma, Kendini Gerçekleştirmeye Götüren Değerleri Benimseme ve Kendine Saygı ölçeklerinden aldıkları puan ortalamalarının, ana-babasının tutumunu ilgisiz olarak ve ana-babasının tutumunu otoriter olarak algılayan öğrencilerinkinden yüksek olduğu ve aradaki farkların anlamlı olduğu bulunmuştur. Aynı araştırmada, kendini gerçekleştiren öğrencilerin Demokratik Ölçek puan ortalamasının, kendini gerçekleştiremeyenlerinkinden yüksek olduğu ve aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Örneklemedeki gruplar arasında kendini gerçekleştirme düzeyleri bakımından anlamlı farkların bulunması, kendini gerçekleştirmede ana-baba tutumunun etkili olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Sevgi, anlayış ve serbest seçme ile karakterize edilen demokratik tutumun, kendini gerçekleştirme için en elverişli ortam olduğu kabul edilebilir (Kuzgun, 1990).

2642 anne üzerinde yapılan bir araştırmada; 4-11 yaş grubu çocuklarında davranış ve duygusal problem olduğunu belirten annelerin; % 58'i tam demokrat olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, çocukların problemlili olup olmamaları açısından, üç anne tutumunun düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Arı ve ekibi; annelerin demokrat olma ve serbestlik düzeyi arttıkça, çocuklarında problem görülme oranının azaldığını belirtmektedirler (Arı vd., 1995).

312 üniversite öğrencisinin düşünme stilleri ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada; çocuklarını kabul edici, ilgili ve psikolojik özerklik sağlayıcı anne-baba tutumları ile eleştirel, yenilikçi ve hiyerarşist düşünme stili arasında olumlu ilişki, tutucu düşünme stili ile olumsuz ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle, bu anne-baba tutumunun, çocukların olay ve olgulara eleştirel yaklaşımlarına, kendilerince inisiyatif geliştirmelerine, yeniliklere ilgi duymalarına, işlerini ve problemlerini sadece mevcut yöntemlerle çözmek yerine alternatif geliştirmelerine, mevcut kuralları aşmalarına ve değiştirmelerine olanak sağladığı ileri sürülebilir (Palut, 2008).

Aşırı koruyucu ana-baba tutumu geliştirmiş olan ana-babaların temel özellikleri şunlardır: Başkalarıyla ilişkilerinde verici, yakınlarına karşı koruyucu, anlayışlı ve paylaşımcı, sıcakkanlı ve sevecendirler, genelde kaygılı bir yapıları vardır, hayal kırıklığı ve

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

güçlükler karşısında yılgın, geri çekilirler. Kendilerini suçlu hissetmeye hazır dırlar. Kaygıları dış dünyada çocuklarının başına herhangi bir gelme özelliğinde kendini gösterir. Böylece kaygıları, toplum tarafından onay gören bir duruma bağlanmış olur. Şüphesiz ana-babaların kaygıları arttıkça, çocuklarına karşı daha fazla koruyucu davranışlar sergilerler. Bu özellikleri taşıyan anne-babaların oluşturduğu aile ortamında, gereğinden fazla kontrol altında tutulan ve aşırı derecede korunan çocuğun, çevresini araştırması ve keşfetmesi, yaşayarak öğrenmesi engellenmektedir. Böylece olaylara seyirci kalan, başkasına bağımlı olan ve başkasının denetimi altında yaşamayı tercih eden, amaçlarına ulaşmada sürekli destek bekleyen, problemleri onun yerine bir başkasının çözümlemesini alışkanlık haline getiren bireyler yetiştirilmektedir. Sonuçta sevgiye dayalı aşırı koruma, çocuğa zarar verici duruma gelebilmektedir (Savran vd., 1995, Alisinanoğlu, 2003).

Çocukları okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden ve en az lise mezunu 105 ana-baba üzerinde yapılan araştırmada; 'aşırı koruyucu' ana-babalık tutumları ile 'başarma', 'şefkat gösterme', 'yakınlık' ve 'kendini suçlama' kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Savran vd., 1995).

En az ortaokul mezunu 74 ana-baba ile yapılan bir araştırmada, örneklemdaki annelerin % 24'ünün ve babaların % 30'unun kendilerini 'aşırı koruyucu' olarak algıladıkları bulunmuştur (Savran ve Kuşin, 1995).

329 aile ile yapılan araştırmada, aşırı koruyucu ailelerin; problem çözme ve iletişim işlevlerinde sağlıklı oldukları bulunmuştur (Sertelin, 2003).

Aşırı koruyucu anne-baba tutumunun çocuk ve ergenlerdeki etkileriyle ilgili araştırmalardan elde edilen bulgular şöyledir: Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş grubundan 160 çocuğun denetim odağı puanı ile koruyucu anne tutumu puanı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur; ailenin koruyucu tutumu arttıkça çocukların dış denetim özellikleri de artmaktadır (Alisinanoğlu, 2003).

İlgili araştırmalarda, aşırı koruyucu tutum ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve anne-babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık ve ayrıca okul öncesi eğitimden yararlanmayan çocukların anne-babalarının daha fazla koruyucu tutumu benimsedikleri bulunmuştur (Alisinanoğlu, 2003; Balat, 2007).

Baskı ve disipline dayalı otoriter tutum ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur (Savran vd., 1995). Otoriter ve baskıcı ebeveynlerin, çocuklarını yetiştirirken katı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

kurallar koydukları, onların kendilerini ifade etmelerine izin vermedikleri, arkadaşlarıyla ilişkilerini sınırladıkları, arkadaş desteğine olumlu bakmadıkları ileri sürülebilir (Çeçen, 2008). Anlayışsız ve katı bir kontrol aynı zamanda sevgi yokluğu olarak algılanmaktadır (Kuzgun, 1990).

Geniş örneklemlerle bir araştırmada; Sıkı disiplinin vazgeçilmez olduğunu belirten anne oranı %21, koşulsuz, tam itaatten yana olanlar %29, çocuğunun sözünden dışarı çıkmadığını, sözünü her zaman dinlediğini belirtenlerin oranı %37, çocuğun her konuda kendisine danışmasını, izin almadan, sormadan bir şey yapmamasını isteyen annelerin oranı ise %61 olarak bulunmuştur. Her konuda danışılması isteği; kız çocukları için %67, erkeklerde %55'tir, tek çocuklularda bu oran %54, altıdan çok çocuğu olanlarda %68'dir (T. C. Başbakanlık, 1995).

726 lise öğrencisinden elde edilen bulgularda, baskıcı-otoriter tutumu benimseyen anne-babaların, diğer tutum tutumları benimseyenlere nazaran daha yüksek oranda, çocuklarına sorumluluk vermedikleri ve çocuklarının kendileriyle ilgili kararlara katılımlarına da izin vermedikleri, arkadaşlarını tanımadıkları, çocuklarını eleştirdikleri, onlara bağırdıkları ve kusur buldukları görülmektedir. Çocukların kendilerinin sevilmediği ve istenilmediği hissine kapıldıkları, kendilerini fazlalık olarak hissettiren söz ve davranışlara maruz kaldıkları, anne-babalarıyla sorunlarını paylaşmadıkları anlaşılmıştır. Bu ailelerde, geçimsizlik problemlerinin daha yüksek olduğu, anne-babanın birbirlerine ve çocuklarına şiddet uyguladıkları görülmektedir (Ulusoy vd., 2005).

Türkiye'de yapılan araştırmalarda, baskı ve disipline dayalı otoriter tutum gösteren anne-babalar ile özellikle ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve anne-babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişkiler (Ulusoy, vd., 2005; T. C. Başbakanlık, 1995; Arı vd., 1995) ve okul öncesi eğitimden yararlanmayan çocukların anne-babalarının daha fazla sıkı disiplin tutumunu benimsedikleri bulunmuştur (Balat, 2007).

Otoriter anne-baba tutumunun çocuk ve ergenlerdeki etkileriyle ilgili araştırmalardan elde edilen bulgular şöyledir: 381 üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada, kendini gerçekleştiremeyen grubun Otoriter alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları, kendini gerçekleştiren grubunkinden yüksek ve aradaki farklar anlamlı bulunmuştur. Kuzgun; soğuk ve sert disiplinli, sıkı kontrollü otoriter tutumun ise kendini gerçekleştirmeyi engellediği sonucuna varabileceğimizi belirtmektedir (Kuzgun, 1990).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

519 Üniversite öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada, anne-babalarını otoriter-baskıcı algılayan öğrencilerin, yalnızlık ve sosyal destek puanları ile bulgularda, diğer gruplardaki öğrencilere göre daha fazla yalnızlık hissettikleri ve aile ile arkadaşlarından daha az destek aldıkları ortaya çıkmıştır (Çeçen, 2008).

4-11 yaş grubu çocuklarında davranış ve duygusal problem olduğunu belirten annelerin; % 66'sının tam otoriter ve annelerin otoriter olma düzeyi arttıkça, çocuklarında problem görülme oranının da arttığı görülmektedir (Arı vd., 1995).

Serbestliğe dayalı izin verici-hoşgörülü ve ilgisiz-aldırmaz tutum; Çocukların iyiliği için düşünülen özgürlükçü anne-baba tutumu, çocuklar tarafından ihmalkârlık ya da ilgisizlik olarak algılanabilmektedir (Palut, 2008). İlgisiz-aldırmaz tutum içerisine, diğer sınıflamadaki “Ev Kadınlığını Reddetme” ve “Karı-koca Geçimsizliği” boyutları dahil edilebilir.

105 anne-baba üzerinde yapılan araştırmada, ‘ev kadınlığını reddetme’ boyutu ile kişilik özelliklerinden; ‘şefkat gösterme’, ‘yakınlık’, ‘karşı cinsle ilişki’, ‘değişiklik’ ve ‘ilgi görme’ alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Savran ve ekibine göre, ev kadınlığını reddetme boyutundaki ana-baba tutumlarını geliştirmiş olan ana-babaların temel özellikleri şunlardır: “Kişisel tempoları hızlıdır, tutum ve davranışları değişkendir, hayal dünyaları oldukça gelişmiştir, belli kurallara uyarak yaşamaktan sıkılırlar, genelde sorumluluk duyguları zayıftır, isyankâr ve uyumsuz olma eğilimindedirler. Estetik izlenimlerden zevk alırlar. Karşı cinsle arkadaşlık yapmaktan hoşlanırlar. Yaşamı fazla ciddiye almazlar, zevklerine ve rahatlarına düşkünlüdürler. Başkalarının kendileriyle ilgilenmesinden zevk alırlar, kendileriyle ilgilenecek kişi bulamadıklarında mutsuz olurlar” (Savran vd., 1995). Başka bir araştırmada; “Ev Kadınlığını Reddetme” ve “Karı-koca Geçimsizliği” boyutlarında; eğitim düzeyi düşük anne-babaların, daha fazla ev kadınlığını reddetme eğiliminde oldukları ve karı-koca geçimsizliği tutumunun çocuk yetiştirmedeki rolünü daha fazla benimsedikleri bulunmuştur (İnceoğlu vd., 1991).

726 lise öğrencisinden elde edilen bulgularda, izin verici-ilgisiz ailelerde, diğer tutumları benimseyenlere nazaran daha yüksek oranda, çocuklarının kendileriyle ilgili kararlara katılımlarına izin vermedikleri, çocuklarının arkadaşlarını tanımadıkları, çocuklarını eleştirdikleri, onlara bağışladıkları ve kusur buldukları görülmektedir. Çocukların kendilerinin sevilmediği ve istenilmediği hissine kapıldıkları, kendilerini fazlalık olarak hissettiren söz ve davranışlara maruz kaldıkları, anne-babalarıyla sorunlarını paylaşmadıkları

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

anlaşmıştır. Bu ailelerde, geçimsizlik problemlerinin daha yüksek olduğu, anne-babanın birbirlerine ve çocuklarına şiddet uyguladıkları görülmektedir. Serbestliğe dayalı aldırılmaz tutum gösteren annelerin yüksek oranda, ilköğretim mezunu oldukları, babaların ise yüksek öğretimden mezun olma oranının düşük olduğu bulunmuştur (Ulusoy vd., 2005).

4-11 yaş grubu çocuklarında davranış ve duygusal problem olduğunu belirten annelerin; % 57'sinin tam serbest olarak ortaya çıkmıştır. Eğitim düzeyi yüksek annelerin, arzu edilen bir tutum olmayan serbest tutumu da benimsediklerini gösteren bulgular elde edilmiştir. Arı ve ekibi, bu annelerin daha çok çalışma hayatına girmeleri ve böylece gerek vakitsizlik gerekse çalışmanın getirdiği yorgunluk nedeniyle serbest tutumun daha kolay uygulandığını düşünüyor olabileceklerini ve bu durumun şu an ülkemizde yaşanan bir bocalamanın sonucu da olabileceğini ileri sürmektedirler (Arı vd., 1995).

381 üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada, kendini gerçekleştiremeyen grubun İlgisiz alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları, kendini gerçekleştiren grubunkinden yüksek ve aradaki farklar anlamlı bulunmuştur (Kuzgun, 1990).

3.2.Yöntemler

Belirli bir uygarlıkta çocuk yetiştirme yöntemleri, bu uygarlığın başlıca değer ve kurumlarına tekabül eden bir kişilik yapısını ortaya çıkarırlar. Bütün bu yöntemler, çocuğun ait olduğu grup ve kültürün değerlerine göre davranmasını sağlarlar (Tezcan, 1993).

Bir Türk köyünde 1966'da yapılan antropolojik bir araştırmada, ana-babanın öğretme tarzının sözlü açıklama ve mantık yürütme yerine gösterme, taklit ve motor öğrenmeye dayalı olduğunu göstermektedir. 20 yıl sonra, bu sözsüz "yaparak öğretme" eğiliminde herhangi bir değişim olmadığı gözlemlenmiştir (Kağıtçıbaşı, 1998). Bu durum, aile değerlerinin geçmişten gelen ve yaygın öğrenme sonucu ortaya çıkan alışkanlıkların korunduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çocuğa sorumluluk vermek, kişilik gelişimini pozitif yönde etkileyen ve hızlandıran bir unsurdur. Kuşkusuz yüklenen sorumlulukların, çocuğun yaşıyla, cinsiyetiyle, fizik gücüyle uyum içinde olmasını da gözetmek gerekir. Uygun düzeyde yüklenen sorumluluk, çocuğun kendine güvenini artırır, paylaşma ve başarıya duygularını tatmin eder, insiyatif koyma, çevresini ve kendini organize ve koordine etme becerilerini geliştirir. 5-12 yaş grubunda

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

çocuğu olan ailelerin çocuğa yükledikleri sorumluluklar, yüzdelik sırasına göre şöyledir: oyuncak toplama (%90), kardeşe bakma, sofraya toplamaya yardım, yatak toplama, basit ev işlerine yardım (%55). Çocuğa sorumluluk yükleme oranı, kız çocuklarında ve çocuğun yaşı ile annenin yaşı arttıkça yükselmektedir (T. C. Başbakanlık, 1995).

Anne-babalar, çocuklarını eğitirken ve çocukların yaramazlıkları karşısında; sık sık açıklama, ikna etme yöntemini (%63-70), bazen azarlama, utandırma yöntemini (%39-48) uyguladıklarını, dövme (%53), cezalandırma ve yoksun bırakma (%60-57) ile korkutma (%73-62) yöntemini hiç uygulamadıklarını belirtmektedirler (T. C. Başbakanlık, 1998). Evde çocuğun hiç dövülmediğini belirten anne-baba oranı (%55) ile 7-14 yaşlarındaki çocuklardan, “dövmezler, sadece yapmamı istedikleri şeyi söylerler” cevabını verenlerin oranı (%56) birbirine çok yakındır (T. C. Başbakanlık,1998).

Çocuğun ağlayarak isteğini yaptırmak istemesi durumunda; annelerin ortalama yarısının (%53), çocuğunun isteğini tekrar gözden geçirdiği ve eğer makul bir istekse yerine getirdiği, geri kalan yarısının da çocuğun isteğini ne olursa olsun yerine getirmeme ya da ağlamasına dayanamayıp mutlaka yerine getirme biçimindeki iki uç davranıştan birini gösterdiği ortaya çıkmıştır. Erkek çocuğu ve çocuğun yaşı küçük olduğunda, çocuk sayısı arttıkça, annenin eğitim düzeyi azaldıkça, çocuğun isteğini yerine getirme eğiliminin arttığı görülmektedir. Çocuğun istekleri karşısında ılımlı davranma, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe ve çalışan-emekli olan annelerde artmaktadır (T. C. Başbakanlık, 1995).

Oyun oynayan çocuğunu çağırdığında, çocuk gelmezse, annelerin %54’ü çok kızma, çocuğu bir daha sokağa göndermeme gibi sert tepkiler gösterdiğini, %41’i tekrar çağırıp çocuğun gelmesini sağladıktan sonra çocuğu uyarma gibi ılımlı tepki gösterdiklerini belirtmektedir. Kentlerdeki ve çalışan annelerde, ayrıca annelerin eğitim düzeylerinin ve ailenin aylık masraf dilimlerinin artmasıyla sert tepki azalmakta, ılımlı tepki güçlenmektedir (T. C. Başbakanlık, 1995).

Annelerin %58’i çocuklarının kendilerine karşılık vermesine tahammül edememektedir. Kız çocuklarına ve daha büyük yaşlardakine, sert tepki gösterme eğilimi biraz daha yüksektir. Tek çocuklu annelerde, çalışan annelerde ve annenin yaşı, eğitim düzeyi, aylık masraf dilimi, illerin gelişmişlik düzeyi arttıkça ılımlı ve hoşgörüyü karşılama eğilimi artmaktadır (T. C. Başbakanlık, 1995).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Çocuğu kendisinin onaylamadığı kişilerle arkadaş olduğunda; annelerin %56'sı konuşarak onu ikna etme yöntemini seçtiğini, %34'ü asla izin vermediğini, %11'i karışmadığını belirtmektedir. Eğitim düzeyi, aylık masraf dilimi yükseldikçe ve kentlerde, ikna etme eğilimi artmaktadır. Kız çocuklarına daha az hoşgörü gösterildiği ortaya çıkmıştır (T. C. Başbakanlık, 1995).

Sonuç

Toplumsal bir kurum olarak geçmişte var olan, bugün var olmaya devam eden gelecekte de var olmaya devam edeceği öngörülen aile; bir toplumdaki insan ilişkilerinin ve temel yaşama biçiminin en önemli belirleyicisi olarak düşünülmektedir. Aile geçmişten gelen kültürel değerleri miras olarak alan, mevcut yaşam standartlarından etkilenerek, oluşturduğu etkileşimli toplumsal yapıyı geleceğe aktaran dinamik bir organizasyondur.

Türkiye'deki ailelerin evlenme nedenlerinin, genellikle yaşamsal/fizyolojik gereksinimler doğrultusunda sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özellikler gösterdiği ileri sürülebilir. Toplumsal beklentiler, bireyleri daha fazla yönlendiriyor görünmektedir. Bu durum, bireylerin kendilerini topluma kabul ettirme ve toplumda saygın bir yer edinme gereksinimi olarak yorumlanabilir. Ailelerin bir araya gelerek oluşturduğu çocuklarının evlilikleri, bireylerin bir araya gelerek ailelerinin onayını aldıkları bir kurguya dönüşmektedir. Bu durum çoğunlukla eğitim seviyesi ile ilgili olarak görülmektedir.

Türkiye'de aile ilişkilerinin kentleşme, eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte özellikle kırsaldan uzaklaştıkça çekirdek (modern) aileye dönüşmekle birlikte, ilişki biçiminin geleneksel (feodal, tarım) toplumlardaki özelliklerini korumaya devam ettiği görülmektedir. İlişki biçiminin erkek egemen, yukarıdan aşağıya (dikey) ve tek yönlü, buyurgan (otoriter) bir kimlik taşımaya devam ettiği söylenebilir. Bunun en önemli nedeninin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte, iç dinamiklerden ziyade, dış dinamiklerin daha etkili olmasıdır. Bununla kastedilen şudur; batılılaşma ve sanayileşme çabaları tabandan gelen taleplerden ziyade, tavandan gelen dayatmalar sonucu gerçekleşmiş ve doğal bir toplumsal refleks olan dışarıdan gelene karşı önyargı oluşmuştur. Bu önyargı en çok aile'deki ilişki biçiminde kendini göstermiş ve yaşantı olarak modern (çekirdek) ilişki biçimi olarak gelenekselden vazgeçmekte zorlanan bir yapı ortaya çıkmıştır. Ailedeki eğitim düzeyi yükseldikçe, kadının ekonomik yaşama katılarak daha çok sorumluluk alması ile birlikte, geleneksel ilişki biçimi de yerini modern aile ilişkilerine bırakmaya başlamıştır. Anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, ilişki biçiminin

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

karşılıklı ve paylaşımcı, buyurmaktan ziyade dinlemeye ve empati kurmaya dönük bir yapıya dönüştüğü söylenebilir.

Ailede çocuğa yüklenen anlamın da eğitim düzeyi yükseldikçe, kentleşme ve refah düzeyi arttıkça değiştiği görülmektedir. Soy devamı ve erkek çocuğuna atfedilen değer, yerini çocuk (çocuk kavramı cinsiyetsizdir) kavramına ve çocuk sevgisine bırakmıştır. İnsanlar anne-baba olmanın hazzına ve anlamına değer yüklemeye başlamışlardır. Modern aile ile birlikte azalan çocuk sayısı, çocuğa yüklenen değeri daha da yükseltmiştir. Sanayi devriminin başındaki köle gibi çalıştırılan ve ekonomik bir değer atfedilen çocuk, refah toplumu ile birlikte, değerli ve itina ile korunması gereken üstün bir varlığa dönüşmeye başlamıştır.

Ailenin çocuktan beklentileri de modern aile birlikte değişmeye başlamıştır. Yaşlılıkta bakıma muhtaç ebeveynlerine bakmakla yükümlü kılınan çocuk algısı yerini, kendi ailesini kuran, birey ve bağımsız olan, hayata çocukları üzerinden anlam ve değer yükleyen modern çocuk algısına bırakmıştır. Ancak yine de, anne-babasına karşı duyarlılık ve şefkat gösteren ilgili evlat algısı yerini korumaya devam etmektedir. Farkın şu olduğu söylenebilir; geçmişte anne-babasını yaşlandığında yanına alan ve bakımını üstlenen evlat, modern yaşamla birlikte, anne-babasına “huzur evinde” yaşlıları ile birlikte güvenli ve refah düzeyi yüksek bir yaşam sunmaya çalışmaktadır. Bu anlayış, modern toplumun temel “yaşlılık” anlayışı olarak Türk Ailesinde de giderek yaygınlaştığı söylenebilir.

Ailenin yönetilme biçimi otoriter ilişkilerden demokratik katılımcı bir yapıya dönüşmektedir. Her şeyin en doğrusunu bilen anne-baba tipi (özellikle baba), çocuklarının düşüncelerini de dikkate alan, karı-koca ilişkisinden eşler arası ilişkiye dönüşen, birey olmayı merkeze almaya başlayan demokratik bir algıya dönüşmekte olduğu ileri sürülebilir. Eğitim düzeyi yükseldikçe aile içi ilişkilerde demokratik ilişki biçiminin de arttığı görülmektedir.

Feodal ve gelişmekte olan toplumların en önemli sorun alanlarından biri olan “aile içi şiddet” sorunu, refah düzeyi ve eğitim düzeyi yükseldikçe, yasalardaki caydırıcı önlemlerle birlikte azalmakta olup, bu azalmanın yeterli olmadığı söylenebilir. Bunun için okul kurumunda da her türlü psikolojik ve fiziksel şiddetin ortadan kaldırılması, siyasal sistem aktörlerinin birbirlerine karşı öfke ve kızgınlık hitaplarından kaçınması, toplumsal uzlaşmayı yaralayan terör olaylarının sonlandırılmasının da bir zorunluluk olarak düşünülmesi gerekir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Aile, diğer toplumsal kurumlarla (din, siyaset, eğitim, ekonomi vb) birlikte, değişim ve dönüşüm geçiren, modern yaşamın gereklerini, geçmişten gelen kültürel değerleri ile içselleştirerek yeniden yapılandıran en önemli toplumsal yapı taşıdır. Bu yapının demokratik, eğitilmiş ve ekonomik açıdan refaha erişmiş olması, genel olarak toplumun da gelişmiş ve demokratik değerlerle donatılmış olması anlamına gelir. Bu yüzden, yasalarla, örgün eğitim kurumlarıyla, kitle iletişim araçlarıyla ailenin desteklenmesi gerekir. Anne-baba olmanın bilincinde bireylerle ailenin kurulması, çocuklarımızın geleceğe bırakılacak bir miras olduğunun farkındalığı ile aile değerleri yüceltilmelidir. Örgün eğitim kurumlarına anne-baba eğitimi, insan ilişkileri gibi destekleyici derslerin konulması, bunun yanı sıra psikoloji derslerinde yaşlılık ve/veya yetişkin psikolojisi bölümlerinin eklenmesi, gelecekte kurulacak ailelerin daha sağlıklı ve bilinçli olmasını sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- ALİSİNANOĞLU, F. (2003). “Çocukların Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, s. 97-107.
- ARI M., BAYHAN, P. Ve ARTAN, İ. (1995). “Farklı Ana-baba Tutumlarının 4-11 Yaş Grubu Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin Araştırılması”, **10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, 22-25 Mayıs 1995 Ankara: YA-PA Yay., s. 23-38.
- ATALAY, B. Vd. (1993). **Türk Aile Yapısı Araştırması**. Ankara: DPT Yay. No: 2313
- BALAT, G. U. (2007). “İlköğretime Başlayan Çocukların Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeylerine Göre İncelenmesi”, **Eğitim ve Bilim**, cilt 32, sayı:143, s. 89-99.
- BUGAY, A. Ve TEZER E. (2008). “Üniversite Öğrencilerinin Evlenecekleri Eşlerde Aradıkları Özellikler”, **Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, sayı: 23, s. 36-40.
- CERİT, T. (2007). “Ergenlerin Aile İlişkilerini Algılamalarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **Yayınlanmamış YL Tezi**, Ankara: Gazi Üni. EBE.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- ÇEÇEN, A. R. (2007). “Aile Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu Ölçeği (ABDÖ-K) Kısa Formunun Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Cilt7, sayı 3, s. 1199-1220.
- ÇEÇEN, A. R. (2008). “Öğrencilerin Cinsiyetlerine ve Anababa Tutum Algılarına Göre Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt 6, Sayı 3, s. 415-431.
- DALKILIÇ, M. (2006). “Lise Öğrencilerinin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yayınlanmamış YL Tezi, Ege Ü. SBE.
- ERGÜN, M. (1987). **Eğitim Ve Toplum** Eğitim sosyolojisine Giriş, Malatya: İ.Ü. Eğitim Fak. Yay. No: 1
- FİŞEK, G. (1990). “Türk Ailesinin Dinamik ve Yapısal Özellikleri Üzerinde Düşünceler ve Konuya İlişkin Bir Ön Çalışma Raporu”, **Aile Yazıları 3 Birey, Kişilik ve Toplum**, Bilim Serisi 5/3. Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., s. 291-294.
- GANDER, M. J. Ve GARDİNER H. W. (1998). **Çocuk ve Ergen Gelişimi** (Yay. Haz.: B. Onur), 3. Bas., Ankara: İmge Yay.
- GAZİOĞLU, A. E. İ. (2006). “Genç Yetişkinlerin Evlilik ve Aile Hayatına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, **M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı 23, s. 107-123.
- GÜLERCE, A.(1996). **Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay. No:597.
- IŞIK B. ve GÜVEN Y. (2007). “Okul Öncesi Çocukların Aile İşlevlerinin İncelenmesi: Anne Açısından Aileye Genel Bakış”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Cilt7, sayı 3, s. 1263-1300.
- İNCEOĞLU, D., ERKMEN F. ve AYTAR G. (1990). “Yurtdışından Kesin Dönüş Yapan Ana-Babaların Aile Yaşamı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Açısından Türkiye’deki Ana-Babalarla Karşılaştırılması”, **Aile Yazıları 3 Birey, Kişilik ve Toplum**, Bilim Serisi 5/3. Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., s. 333-337.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1998). **Kültürel Psikoloji - Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**, İstanbul: YKY.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- KARAGÖZ, M. (2006). “Sosyolojik Bakımdan Genç-Ebeveyn İlişkisi”, Yayınlanmamış YL Tezi, Konya: Selçuk Ü. SBE.
- KONGAR, E. (1991). “Türkiye’de Aile Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlerle İlişkileri”, **Aile Yazıları: Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme**. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., s.
- KUZGUN, Y. (1990). “Ana-baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi”, **Aile Yazıları 3 Birey, Kişilik ve Toplum**, Bilim Serisi 5/3. Ank.: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., s. 65-78.
- OTLU, B. M. (2008). “Üniversite Öğrencilerinin Depresyon Düzeyleri ve Aile İşlevleri: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Örneği”, **Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, sayı: 23, s. 30-35.
- PALUT, B. (2008). “Düşünme Stilleri ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki”, **Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, sayı: 24, s. 1-11.
- SAATÇILAR, C. (1997). “Anaokuluna Giden Çocukların Sosyalizasyonları Sürecinde Ebeveynlerin Ve Eğitimcilerin Rolü”, **Yayınlanmamış YL Tezi**, Ege Ü. SBE.
- SAVRAN, C. ve KUŞİN İ. (1995). “Ana-babalar ile Onların Ana-babaları Arasındaki Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Tutum İlişkileri”, **10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, 22-25 Mayıs 1995, Ankara: YA-PA Yay., s. 181-195.
- SAVRAN, C. vd. (1995). “Ana-babaların Kişilik Özellikleri ile Ana-baba Tutumları Arasındaki İlişkiler”, **10. YA- PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, 22-25 Mayıs 1995 Ankara: YA-PA Yay., s. 171-179.
- SAYIN, Ö. (1990). **Aile Sosyolojisi**, İzmir: Ege Üni. Ed. Fak. Yay. No:57.
- SERTELİN, Ç. (2003). “Ebeveyn Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile ilişkisi”, **Yayınlanmamış YL Tezi**, İst.: İ.Ü. SBE
- SÖNMEZ, V. (1990). **Sevgi Eğitimi**. Ankara: Adım Yayınları.
- ŞAHİN, F. T. Ve ÖZYÜREK A. (2008). “5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

-
- Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt 6, Sayı 3, s. 395-414.
- T.C. BAŞBAKANLIK (1995). **Ailede Çocuk Eğitimi**. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay.
- T.C. BAŞBAKANLIK (1997). **Türk Ailesinde Adolesanların Sorunları**. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay. Bilim Serisi No: 100.
- T.C. BAŞBAKANLIK (1998). **Aile İçinde Ve Toplumsal Alanda Şiddet**, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- TEZCAN, M. (1990). “Toplumsal Değişme ve Aile”, **Türkiye Aile Yılığ**ı Ankara:T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- TEZCAN, M. (1993). **Kültür ve Kişilik (Psikolojik Antropoloji)**. Ankara: A.Ü. E.B.F. Yay. No:173.
- ULUSOY, M. D., Demir, N.Ö. ve Baran, A. G.(2005). “Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3, s. 367-384.
- YAPICI, Ş. Ve M. YAPICI (2010). **Eğitim Psikolojisi**, Geliştirilmiş 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1983). **Çocuk Ruh Sağlığı**, Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1984). **Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk**, Ankara: Aydın Kitapevi.